

Yhteistyösopimuksen tekeminen Rautalammin kunnan kanssa ja rahoitusanomus

Peuran museosäätiö sr anoo kohteliaimmin, että Rautalammin kunta myöntäisi Rautalammin museolle yhteistyösopimuksen mukaista toimintatukea vuodelle 2026 38 000 € / vuosi. Pyydämme, että teemme vuoden 2026 aikana valtuustokauden loppuun kestävän yhteistyösopimuksen.

Pohjois-Savon alueellisen vastuumuseon (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo) lausunnon mukaan: ”Ammatillisesti hoidettu Rautalammin museo on yksi Pohjois-Savon viidestä ammatillisesta museosta, joilla on kulttuurihistoriallinen kokoelma. Se on paikallisesti ja maakunnallisesti merkittävä museo, joka huolehtii Rautalammin alueen kulttuuriperinnön kartuttamisesta, säilyttämisestä ja esittelemisestä. Museo tuo hyvinvointia paikkakunnalle ja edistää kulttuuri- ja elinkeinoelämää sekä matkailua. Ympäri vuoden aukiolevan näyttely- ja museotoiminnan lisäksi museo hakee ja saa vuosittain merkittävän määrän erityisavustuksia toimintaa, kokoelmien hoitoa ja rakennusten kunnostamista varten. Rautalammin museo toimii paikkakunnallaan aktiivisesti vahvistaen paikallisidentiteettiä ja kunnallista koulujen opetussuunnitelmaan kuuluvaa kulttuurikasvatusta. Rautalammin museon ammatillinen toiminta on laadukasta, pitkäjänteistä, suunnitelmallista ja monipuolista sen resursseihin nähden. Museo tuottaa monipuolisia kulttuuriperintöpalveluita alueellaan. Kuntalaisilla ja matkailijoilla on mahdollisuus tutustua vuosittain vaihtuviin näyttelyihin, ja museon ansiokas näyttelytoiminta onkin herättänyt mielenkiintoa myös kansallisesti. Museo on yksi Rautalammin kunnan merkittävimpiä matkailukohteita ja erottautumisvaltti lähialueen muista kunnista.”

Museo on Rautalammin keskustan matkailu- ja markkinointiyhteistyön vetovoimatekijä

Rautalammin museo ja kulttuurikortteli on saavuttanut suuren suosion matkailukohteena. Kävijöitä on ollut vuonna 2025 yli 10 000. Keskustan alueen toimijat ovat lisänneet merkittävästi markkinointi- ja matkailuyhteistyötä. Rautalammin keskustan kulttuurikorttelialueelle laaditaan jatkossa oma pitkäaikainen matkailun kehittämissuunnitelma Peuran museosäätiön ja ravintolayrittäjä Jarna Kaplaksen johdolla. Mukana on myös Rautalammin kunta, Rautalammin seurakunta ja alueen yrittäjiä.

Kulttuuri (mukaan lukien ruokakulttuuri ja musiikki), historia, taide, viihtyisä ja kaunis miljöö sekä yrittäjien tuomat palvelut ja mahdollisuus viettää aikaa ja nauttia ovat kulttuurikorttelin avaintekijöitä. Markkinointiyhteistyön laajempi tarkoitus on lisätä paikkakunnan veto- ja pitovoimaa tekemällä koko Rautalampiä ja sen palveluja tunnetummiksi. Tätä tukemaan Rautalammin museo on edelleen valmis palvelemaan koko kunnan infopisteenä, sillä museo on ympäri vuoden aukioleva matkailukohde, joka houkuttelee alueella tuhansia matkailijoita vuosittain.

Museoiden tukeminen on sijoitus alueen talouteen, matkailuun ja hyvinvointiin. Matkailijat käyttävät paikkakunnan yrittäjien palveluita huomattavan paljon museovierailujensa yhteydessä. Vaasan yliopiston (v. 2020) tekemän laskelman mukaan 4000 museokävijää jättävät alueelle arviolta 128 000 - 196 000 €:n tulot. Museoiden menot koostuvat keskimäärin 80 % palkka- ja kiinteistökustannuksista. Nämä kohdistuvat paikalliseen talouteen ja niillä on jo sellaisenaan merkittäviä kerrannaisvaikutuksia.

Museon kävijämäärä on noussut ja näkyvyys parantunut huomattavasti peruskorjauksen jälkeen

Peuran museosäätiön hallinnoiman Rautalammin museon toiminta on uudistunut museon päärakennuksen peruskorjauksen jälkeen. Uudet, monipuoliset näyttelyt ja uusi matkailu- ja markkinointiyhteistyö ovat lisänneet museon kävijämäärää huomattavasti.

Museolla on lisäksi järjestetty monipuolisesti tapahtumia ja esitelmätilaisuuksia. Näyttelyt ovat herättäneet laajaa kiinnostusta ja niistä on tullut erinomaista palautetta. Rautalammin monipuolisesti esittelevä perusnäyttely *Rautalammin reitin varrelta* on herättänyt ihastusta ja tehnyt paikkakuntaa tunnetuksi niin yleisön kuin mediankin keskuudessa. Museon päärakennuksen peruskorjaus on ollut mittava panostus Rautalammin kulttuuri-imagon ja matkailun kehittämisen eteen. Museosäätiö on pystynyt tekemään investoinnin ilman kunnan erillistukea.

Peuran museosäätiö on tehostanut myös muuta varainhankintaansa. Muun muassa vuokrakiinteistöjen huoneistoja on kunnostettu ja museokaupan tuotevalikoimaa on laajennettu runsaasti. Uusi, pitkäaikainen metsäsuunnitelma valmistui talvella 2025. Museotoiminnan peruskuluihin kuuluvat puolestaan palkat, rakennusten ylläpitokustannukset, lämmityskulut, näyttelykulut, kokoelmien säilytys- ja hoitokulut sekä hallintokulut.

Museo tekee aktiivista kulttuuriperintökasvatusta ja luo paikallisidentiteettiä

Rautalammin museo on tärkeä kulttuurikasvatuskumppani Rautalammin ja seutukunnan kouluille ja varhaiskasvatukselle. Opetuksen ja kasvatuksen yksi tehtävä on opetussuunnitelmien mukaan edistää kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista. Kasvatuksen ja opetuksen tulee lisätä lasten ja nuorten ymmärrystä kulttuuri-identiteetistään sekä auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina sekä omaa paikkaansa sukupolvien ketjussa. Rautalammin museolla toimii kasvatustieteiden maisteri Liisa Paakkunainen museolehtorina ja huolehtii koululais- ja opiskelijayhteistyöstä varhaiskasvatuksen, Matti Lohen koulun ja Rautalammin lukion kanssa. Myös uudistettu museon puistossa oleva Ryytimaa on osa lasten kasvatusta.

Koska yhä useammat työntekijät käyvät töissä muilta paikkakunnilta, on Rautalammin museon rooli korostunut tiedonvälittäjänä paikallishistoriasta. Kun oppilaat oppivat tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään, sen kulttuuriperintöä sekä omia juuriaan, ovat he myös sitoutuneempia paikkakuntaansa. Kulttuuriperinnön ymmärtäminen auttaa lapsia ja nuoria toimimaan yhteiskunnassa moninaisten paineiden alla tulevaisuuden tekijöinä.

Museo tekee avustusta vastaan osan kunnalle lakisääteisesti veloitetusta kulttuuritoiminnasta

Kunnan tehtävänä on järjestää kulttuuritoimintaa. Tämän tehtävän toteuttamiseksi kunnan tulee:

- 1) edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä;
- 2) luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle;
- 3) edistää kulttuurin ja taiteen harrastamista sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa;
- 4) tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen;
- 5) edistää kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa;
- 6) edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa;

7) edistää kulttuurista vuorovaikutusta ja kansainvälistä toimintaa ja toteuttaa muita kulttuuriin ja taiteeseen liittyviä toimia.

Kunnan tulee 1 momentin mukaisia tehtäviä ja niihin liittyviä palveluita järjestäessään ottaa huomioon paikalliset olosuhteet ja voimavarat sekä eri väestöryhmien tarpeet.

Kunta voi järjestää kulttuuritoiminnan itse taikka yhteistyössä toisten kuntien kanssa tai muulla tavoin.

Kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisessä tulee olla riittävää ja monipuolista asiantuntijaosaamista.

Kunnan tulee kulttuuritoimintaa järjestäessään ottaa huomioon toiminta, joka perustuu yleisistä kirjastoista annettuun lakiin (1492/2016), taiteen perusopetuksesta annettuun lakiin (633/1998), museolakiin (729/1992), teatteri- ja orkesterilakiin (730/1992) ja vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin (632/1998).

Pohjois-Savon kuntien panostus museotoimintaan:

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriasianneuvos Päivi Salonen on ottanut kantaa Rautalammin museon taloustilanteeseen: ”Toiminnan taloudellisiin edellytyksiin valtionosuusrahoitus ei yksin riitä ja Rautalammin museolla tosiaan on jo muutenkin korkea omarahoitusosuus. Vaikka kunta ei olekaan tässä valtionosuuden saajana, valtionosuudella kuitenkin käytännössä ylläpidetään kunnan kulttuuripalveluita. Kunnan tehtäviin kuuluu kulttuuripalveluiden tuottaminen (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>), jotka se voi tuottaa itse tai järjestää muulla tavoin. Rautalammin museo on olemassa oleva laadukas palvelu, jonka rahoittamiseen valtio osallistuu. Kunnan kannattaisi siten jatkossa oma osuutensa menoista kattaa, näin sekä palveluiden että valtion rahoituksen jatkuminen voitaisiin turvata Rautalammissa. Sote-uudistuksen myötä korostuu kunnan rooli sivistyspalveluiden osalta entisestään.”

Rautalammin museon lakisääteiset tehtävät ja toiminta:

Rautalammin museo on hoitanut ammatilliselle museolle museolaissa (314/2019) määrätty tehtävät, jota vastaan museo saa valtionosuutta vuosittain.

Laki määrää, että museotoiminnan tarkoituksena on:

- 1) kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen tallentaminen ja säilyttäminen;
- 2) aineistoja ja muita sisältöjä koskevan tutkimuksen edistäminen ja hyödyntäminen;
- 3) aineistojen ja tiedon saatavuuden, saavutettavuuden ja käytön edistäminen;
- 4) kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen esittäminen ja elämysten tarjoaminen;
- 5) yleisötyö, vuorovaikutus sekä opetuksen ja kasvatuksen edistäminen.

Valtionosuuden saamisen edellytyksenä on muun muassa, että museon toiminnalla on taloudelliset edellytykset, museon kokoelmien säilyminen museokokoelmina on turvattu myös museon lopettaessa toimintansa, museossa työskentelee vähintään kaksi päätoimista museoammatillisen koulutuksen saanutta henkilöä, museon toiminta on ympärivuotista ja sen kokoelmat ovat museon käyttäjien tavoitettavissa ja että museon tilat ovat museotoiminnan kannalta tarkoituksenmukaiset. Rautalammin museo täyttää valtionosuuden edellytykset.

Museon ja Rautalammin kunnan kulttuuritoimen yhteistyö on ollut aktiivista ja rakentavaa. Lisäksi museo on toteuttanut Rautalammin kunnalle seuraavat palvelut:

- 1) Museo on toteuttanut osaltaan kunnalle laissa (166/2019) määrättyä velvollisuutta kulttuuritoiminnasta. Museo on kunnassa kirjastoon verrattavissa oleva lähikulttuuripalvelu, joka tarjoaa mahdollisuuden helppoon tutustumiseen alueen kulttuuriperintöön ja sitä kautta kasvamiseen vastuulliseksi osaksi omaa yhteisöä. Museon toteuttamat näyttelyt ovat

paikkakunnan matkailun vetonaula yhdessä Etelä-Konneveden kansallispuiston kanssa.

Museon tuottamia näyttelyitä on saatavilla myös muissa matkailukohteissa kuin museolla.

- 2) Museo on tarjonnut museopedagogiset palvelut, näyttelyopastukset ja pääsyliput ilmaiseksi rautalampilaisille varhaiskasvatus- ja koululaisryhmille, lukiolaisille sekä kunnan edustusryhmille.
- 3) Museo on hoitanut kunnan omistamia esineitä deponointina (= museo säilyttää, hoitaa ja on vakuuttanut, kunta omistaa) korvauksetta. Museon kokoelmiin kuuluu myös lahjoitettuja, kunnan toiminnan kautta syntyneitä tallennekokonaisuuksia, kuten lakkautettujen koulujen kokoelmia.
- 4) Museo on antanut korvauksetta asiantuntija- ja valokuvakokoelmapalveluitaan kunnan kulttuuritoimen ja historiaprojektien käyttöön.
- 5) Museo on hoitanut kunnan kotiseutuarkistoa korvauksetta. Kotiseutuarkistossa on säilytyksessä mm. rautalampilaisten yhdistysten arkistomateriaalia.
- 6) Museo tuo asiakastiloissaan, näyttelyissään ja viestinnässään positiivisesti esille Rautalammin kuntaa ja sen merkittävää historiaa jatkuvasti eri kanavia käyttäen.
- 7) Kunta on saanut järjestää museon tontilla tapahtumia korvauksetta.

Museorakennuksessa on säilytyksessä näyttelyesineiden lisäksi useita tuhansia esineitä (esineitä yhteensä yli 30 000), valokuvakokoelma (n. 46 000 valokuvaa), käsikirjasto ja julkaisukokoelma (yli 5000 nidettä), taidekokoelma, joka koostuu rautalampilaisesta ja pohjoissavolaisesta taiteesta (n. 200 teosta) sekä museon arkistot (yli 70 hyllymetriä). Tallenteet ovat erittäin merkittäviä paikkakunnan ja alueen kannalta. Museossa on esimerkiksi lähes kaikista Rautalammin merkittävistä henkilöistä ja suvuista, seurakunnasta, kylistä, yhdistyksistä, yrityksistä, kartanoista, tiloista, elinkeinoista, ammattiryhmistä, sota-ajasta, veteraaneista ja karjalaisista tallennettua aineistoa. **Mikäli museon ammatillinen toiminta vaarantuu, täytyy käynnistää neuvottelut kokoelmien omistajuudesta jatkossa.**

Paikkakuntalaiset kokevat museon tärkeäksi ja säilyttämisen arvoiseksi kokonaisuudeksi, josta voivat tuntea kotiseutuyllpeyttä.

Museota hallinnoivan Peuran museosäätiö sr:n taloustilanne:

Rautalammin museon tulojakauma vuonna 2023:		%-tuloista:	Museoiden keskiarvo (2022 viimeisin vahvistettu tilasto):
- Rautalammin kunnan avustus	40 000€	14 %	32,7 %
- Valtionosuus	69248 €	27 %	40,4 %
- Omarahoitus	141953 €	55 %	18,8 %
- Muu rahoitus	10292 €	4 %	8,0 %

Rautalammin museon omarahoitusosuus on huomattavasti suurempi kuin museoilla yleensä. Omarahoitus koostuu museosäätiön vuokratoiminnan, museotoiminnan sekä metsätilan tuloista. **Lainsäädäntö määrää, että museon on oltava yleishyödyllinen, etupäässä julkisilla varoilla rahoitettu organisaatio, jonka toiminta ei saa tuottaa voittoa.**

Ammatillisesti hoidettujen museoiden rahoitus perustuu pääosin julkiseen rahoitukseen. Vuonna 2022 museoiden menoista noin 73% rahoitettiin valtion ja kuntien rahoituksella (viimeisin vahvistettu tilasto). Rautalammin kunnan myöntämä avustus on matalampi kuin suomalaisilla museoilla yleensä.

Rautalammin kunnan avustus on välttämätön museotoiminnan jatkumisen kannalta. Kunnan avustuksen leikkaus olisi todellisuudessa 100 000 €: n (kunnan avustus ja valtionosuus yhteensä) leikkaus museon talouteen ja lopettaisi pysyvästi ammatillisen museotoiminnan Rautalammissa.

Kunnan avustuksen mahdollisesti pienentyessä valtion rahoituksen osuus ei voi suhteessa kasvaa, sillä Rautalammin museolla on vain välttämättömät kaksi päätoimista työntekijää. Lyhytkestoiset ja kuntatalouden mittakaavassa suhteellisen pienet säästöt olisivat koitumassa pitkäjänteisesti toimivan muistiorganisaation toiminnan lopettajaksi.

Ne kulttuurialan tehtävät, joita kunnille on lakisääteisesti määrätty, ja joita museo on osaltaan tähän asti hoitanut, siirtyisivät Rautalammin museon ammatillisen toiminnan lakatessa kunnan vastuulle. Myös Rautalammin museon kokoelmien ja keskusraitin keskeisellä paikalla olevan museokorttelin 12 rakennuksen hoito vaarantuisi huomattavasti, sillä museosäätiön mahdollisuudet ylläpitää niitä huonontuisivat merkittävästi.

Museovirasto puolestaan pitää tärkeänä, että Rautalammin museon toiminta ja kehittäminen on jatkossa kestäväällä pohjalla. Hyvin hoidetut kulttuuri- ja museokohteet ovat voimavara, jotka lisäävät alueiden elinvoimaisuutta sekä houkuttelevuutta ja joilla on merkittävä rooli sijaintialueen talouden kannalta. Valtionosuus vastaa käytännössä n. 1 ½ henkilön palkkakuluja. Museolaki velvoittaa, että valtionosuutta saavien museoiden on palkattava vähintään kaksi museoammatillisen koulutuksen saanutta henkilöä.

Rautalammin kunnan myöntämä avustus on merkittävä osa museotoiminnan rahoitusta. Mikäli kunta vetää avustuksena pois, vaarantuu myös Rautalammin museolle myönnettävä valtionosuuskin.

Kulttuuripalvelut tutkitusti lisäävät yhteisön hyvinvointia. Kulttuurisen tasa-arvon toteutumisen kannalta on merkityksellistä, etteivät kaikki ammatillisesti hoidetut museot sijoitu pelkästään maamme kasvukeskuksiin. Rautalammin museo luo positiivista identiteettiä ja imagoa paikkakunnalle sekä tuo Sisä-Savon ja koko Etelä-Konneveden alueen väestökehitykseen ja matkailuun tarvittavaa veto- ja pitovoimaa.

Kuten Kuopion kulttuurihistoriallisen museon intendentti lausui: ”Museoammatillisesti hoidetun museon sijainti omassa kunnassa on lottovoitto kunnalle. Se varmistaa kunnan kulttuuriperinnön asianmukaisen säilyttämisen, laadukkaiden näyttelyiden ja tapahtumien saavutettavuuden niin kuntalaisille, kuin matkailijoille. Museopedagogisten palveluiden saatavuus paikkakunnan koululaisille, aikuisille ja vanhuksille on myös merkittävä hyvinvointia tukeva etu. Museot tuottavat myös taloudellista hyötyä sijaintikunnalleen.”

Rautalammissa 29.10.2025

Pekka Annala
hallituksen puheenjohtaja

Leni Koukkari
museonjohtaja

Liisa Paakkunainen
säätiön sihteeri

Liitteet:

- Pohjois-Savon alueellisen vastuumuseon intendentin lausunto 2025 kuntien omistamista ja taloudellisesti tukemista museoista Pohjois-Savossa
- Tilinpäätös vuodelta 2024
- Toimintasuunnitelma vuodelle 2026 (toimitetaan museosäätiön syyskokouksen jälkeen)
- Talousarvio vuodelle 2026 (toimitetaan museosäätiön syyskokouksen jälkeen)

Lähteet:

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>.

Lukion opetussuunnitelman perusteet:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet:

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikappale/426528>.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf.